

Алма Чаркић (Тузла)

Лингвисти о узвицима

Кључне речи:

узвик, паралинџивистиџки феномен, формални асиџекаџи, џрелинџивистиџки коџд, џласовни симболизам, неарџиџкулисани џласови, конвенџионални џезиџки сисџтем симбола, дисџкурс, џезиџка џерифериџа.

Предмет истраживања овог рада представљају радови лингвиста хх и ххџ виџека о фонетским одликама узвика. Језиџка истраживања овог периода се углавном фокусирају на неуобичајеном гласовном саставу узвика, њиховом гласовном симболизму; они се посматрају као остаци прелинџвистичког кода, тј. као универзални природни знаџи који се не морају учити.

Увидом у досадашња лингвистичка проучавања може се тврџити да су узвиџи (интерџекџије) због своје деликатне улоге у џудској комуникаџији слабо проучавани (третирани као периферни елементи у џезиџким студијама) и стављани у кош назван „паралинџвистички феномени“. Њихов неуобичајен гласовни састав, одсуство флексије, као и синџтаксичка изолованост доприниџјели су маргинализацији ове врсте риџечи. Узвиџи су постали предмет многих испитивања у посљедњих тридесетак година када је дисџкурс постао предмет истраживања и

када је џезиџка перифериџа постала фокус интересовања различитих лингвистичких усмџерења. Истина, таква проучавања иако бројна нису била систематична. Данашња истраживања узвика карактеришу разнолики приступи који покрећу и различите проблеме везане за ову врсту риџечи. У вези с тим многи истраживачи не подвлаче строгу границу између узвика и других области џезика, тако да се у проучавању узвика миџешају различити џезиџки критериџуми: морфолошки, синџтаксички, семантиџки, комуникативни, функционални. Међутим, постоје истра-

живачи који покушавају да разграниче узвике од других врста ријечи које често заузимају позицију узвика и преузимају њихову улогу. У вези с тим постоје многе подјеле узвика зависно од аспекта са кога се они проучавају. Ипак, узвици се најчешће проучавају на формалном, синтаксичком и семантичком нивоу¹, тако да ћемо направити кратак преглед проучавања узвика у радовима лингвиста XX и XXI вијека, и то оних који се тичу њихових фонетских одлика.

Дакле, лингвистичка истраживања узвика овог периода углавном се фокусирају на неуобичајеном гласовном саставу узвика, њиховом гласовном симболизму, они се посматрају као остаци прелингвистичког кода, универзални природни знаци који се не морају учити. Посебну пажњу заокупљају им и сљедећа питања: да ли се узвици разликују од спонтаних рефлексивних звукова, да ли су на граници између језичких и нејезичких знакова, неартикулисаних гласова и морају ли

се уклопити у конвенционални језички систем симбола.

Како смо већ навели, лингвисти овог периода се интензивно баве неуобичајеним гласовним саставом узвика и гласовним симболизмом.

У вези с тим Ф. Амека сматра да су узвици периферни и због свог неуобичајеног гласовног састава (Амека 1992: 112). Према овом аутору узвици посједују гласове који не припадају гласовном систему одређеног језика² и пореди их са ономотопејама. Узвици, дакле, према овој аутору као и ономотопеје имају неуобичајена фонолошка обиљежја и из тог разлога су ономотопеје дескриптивни граматичари посматрали као подгрупу узвика. Ф. Амека затим у вези с тим истиче да су узвици иконички у вези са значењем које преносе. Према томе, узвици испољавају гласовни симболизам и са тог становишта према овом аутору могу бити ономотопејски.³

1) У часопису *Стил* за 2009. годину објавили смо рад *Грамајичари о узвицима* (Чаркић 2009: 279).

2) "Primary interjections as some of the examples above show tend to be phonologically and morphologically anomalous. They may thus be made up of sounds and sound sequences that are not found in other parts of the language. In English the interjection spelt *tut-tut* is phonetically a series of dental clicks – sounds which are not used otherwise in the language. Some English interjections do not contain any vowels, for instance, *psst!*, *sh!*. From the point of view of the main sound system of English these are 'non-words'" (Амека 1992: 105).

3) "Finally, because some interjections are made of sounds that are not found elsewhere in the language system, they are said not to belong to the main sound system (see earlier discussion of the phonological aberrance of interjections).

In fact, these interjections share their anomalous phonological nature with onomatopoeic words. For this reason, descriptive grammars usually include onomatopoeic words and iconic depictives as a subclass of interjections (see e.g. Sapir's Takelma grammar, and see Kryk 1992 on a summary of the views on interjections in English and Polish). Perhaps this is the result of a confusion between phonological class and a grammatical class. I think onomatopoeic words form a phonological class whose members may belong to different grammatical classes. This should not be misconstrued to imply that some interjections are not iconic with the meanings that they convey. Interjections do display a fair amount of sound symbolism and from that point of view some interjections could be onomatopoeic (see for example Jespersen 1921: 597 ff., and also Wierzbicka 1992a)" (Амека 1992: 112–113).

Пољска лингвисткиња Е. Сјатковска такође сматра да и ономотопеје и интерјекције имају много заједничких елемената који су изван језичког система: посједују гласове који се не сусрећу у одређеном језику, при чему ти гласови ступају у неубичајене везе, и њихова одступања су различито условљена⁴.

О. Јесперсен истиче да најспонтанији узвици садрже гласове који нису садржани у уобичајеном алфabetу због своје немогућности да их на прави начин репрезентују. Међутим, он прихвата да су многи узвици сада више или мање конвенционализовани и да се уче као и друге ријечи у различитим формама у различитим језицима⁵. У свом каснијем раду овај аутор истиче разлику између узвика

који имају само ту једну функцију (такви узвици често посједују гласове који не припадају фонетском систему датог језика) и других лексема које могу бити и у функцији узвика (њих чине уобичајени гласови једног језика), и то су нпр. *Well! Why?... Nonsense!...* итд. Узвици који имају само ту једну функцију класификовани су према овом аутору у партикуле⁶.

Према руском лингвисти Шаранову првообразовани узвици воде поријекло од емоционалних нејезичких крикова. Они имају више специфичних елемената, међу које спадају: 1. морфолошка аморфност и одсуство промјене, 2. доминирајућа улога интонације над фоником, 3. аномалије фонетских особина (Шаранов 2002: 235).⁷

- 4) "Dotychczas łączyło się onomatopeje z interiekcjami przede wszystkim na podłożu podobnych cech fonologicznych. Jedna i druga kategoria zawiera niewątpliwie dużo elementów pozasystemowych: niespotykane w danym języku głoski, niespotykane połączenia głoskowe, ale powyższe odstępstwa od systemu w obydwu wypadkach warunkowane są różnie" (Siatkowska, 1977: 103-104).
- 5) Јесперсен узвике дефинише као "abrupt expressions for sudden sensations and emotions... isolated in relation to the speech material used in the rest of language". Он такође истиче да "the most spontaneous interjections often contain sounds which are not used in language proper... whence the impossibility properly to represent them by means of our ordinary alphabet", али исто тако износи да "many interjections are now more or less conventionalized and are learnt like any other words, consequently with a different form in different languages" (Jespersen 1922: 415).
- 6) "As a last part of speech the usual lists give *interjections*, under which name are comprised both words which are never used otherwise (some containing sounds not found in ordinary words. e.g. an inhaled *f* produced by sudden pain, or the suction stop inadequately written *tut* and others formed by means of ordinary sounds e.g. *hullo, oh*), and on the other hand words from the ordinary language e.g. *Well! Why?... Nonsense!...* Those interjections which cannot be used except as interjections may most conveniently be classed with other particles" (Jespersen 1924: 90).
- 7) Руски лингвистичар И. А. Шаранов истиче да је још од времена Вунта прихваћено да се узвици дијеле у двије групе: првообразоване (првостепене, противтипичне, и непроизводне) и непрвообразоване (другостепене, производне) узвике. У прву групу узвика према Шарановом улазе структуре по моделу вокал плус консонант – *x* и *y* (*ax, ox, ux, ex, ay, oy, ey*), па по моделу самогласник плус сугласник *g/x* плус самогласник (*aga, ogo, ege, exe*), сугласници *x* и *φ* плус самогласник (*xa, xe, xo, φy, φи, φe*), продужено или интонационо наглашени вокали (*и-и, а-а, у-у, о!* итд.), ономотопејски узвици обојени људском емоционалношћу (*брр, φу, φи, тьφу, ха-ха-ха*) и неке друге јединице.

У вези са гласовним симболизмом навешћемо и ставове пољске лингвисткиње А. Вјержбицке. Ова ауторка је истраживала узвике који изражавају одвратност и слична осјећања и дошла до закључка да се не може говорити о обавезној фонетској сличности у различитим језицима. Вјержбицка наводи примјер енглеског узвика *yuk*, који није сличан њемачком узвику *pfui*, или исто тако енглеском узвику *phew* или *pooh*. Ова ауторка уочава у овим примјерима фонетску сличност која произилази из њихове структуре коју чине билабијални или лабиодентални безвучни фрикативи

или билабијални пловиви праћени са затвореним самогласником. Таква фонетска структура се може објаснити према овој ауторки као ознака природне оралне или назалне гесте:⁸ покушаја да се избаци лош мирис или ослободи непријатног садржаја из уста али да се при томе не отворе уста широко, што би наравно могло довести до тога да непријатна супстанца уђе у дупљу⁹.

Лингвисти су били склони такође да узвике посматрају и као остатке пре-лингвистичког кода, универзалне природне знаке који се не морају учити (због тога излазе из фонолошких оквира датог језика). Пољски лингвисти Б. Шиерац-

---

Шаранов сматра да се непрвообразовани узвици формирају на основу употребе неких именица: (*прокљатије, беда, ужас*), архаичних вокатива: (*батијушки, Господи, Боже мой!*) итд., неких израза који су изгубили синтаксичку везу облика глагола, фраза и других елемената говора. У ову категорију по Шаранову спадају различите врсте идиома и неки елементи састављени из замјеница и неких десемантизованих лексичких јединица: (*вот так-так!, ну и дела!, слава Богу, черт возьми*) (Шаранов 2002: 235).

- 8) У вези са фонетским симболизмом врло интересантне ставове износи Дарвин: "As the sensation of disgust primarily arises in connection with the act of eating or tasting, it is natural that its expression should consist chiefly in movements round the mouth. But as disgust also causes annoyance, it is generally accompanied by a frown, and often by gestures as if to push away or to guard oneself against the offensive object. ... With respect to the face, moderate disgust is exhibited in various ways; by the mouth being widely opened, as if to let an offensive morsel drop out; by spitting; by blowing out of the protruded lips; or by a sound as of clearing the throat. Such guttural sounds are written *ach* or *ugh*; and their utterance is sometimes accompanied by a shudder, the arms being pressed close to the sides and the shoulders raised in the same manner as when horror is experienced. Extreme disgust is expressed by movements round the mouth identical with those preparatory to the act of vomiting. The mouth is opened widely, with the upper lip strongly retracted, which wrinkles the sides of the nose, and with the lower lip protruded and everted as much as possible. This latter movement requires the contraction of the muscles which draw downwards the corners of the mouth" (Darwin 1955: 257–258).
- 9) "We have examined a number of interjections expressing, loosely speaking, disgust or similar feelings, and we have seen that they are not necessarily phonetically similar to one another. For example, the English *yuk* is clearly not similar to the German *pfui* or to the English *phew* or *pooh*. At the same time, it is easy to see that many – though not all – interjections of 'disgust' and similar feelings are phonetically similar to one another: they tend to consist of a bilabial or labiodental voiceless fricative (or a bilabial plosive), followed by a close vowel. This particular phonetic structure can be understood as an icon of a 'natural' oral or nasal gesture: an attempt to blow away a bad smell or to get rid of some undesirable stuff from one's mouth, and to do so without opening one's mouth widely (which might allow some undesirable substance to get in)" (Wierzbicka 1992: 178).

ка и В. Хрицин су се бавили анализом пољских и енглеских узвика који изражавају емоције, полазећи од става да су узвици преживјели елементи старог, прелингвистичког кода. Аутори најприје наглашавају да људи изражавају емоције помоћу мимике, гестова, шапата, крикова и језика. Затим, они дијеле узвике на праве и неправе. Прави узвици нису формално повезани са другим дијеловима говора, одликује их властито значење и представљају најстарији дио језика и спонтане реакције. Они су према Шјерацкој и Хрицину посредници између крика и уздаха и могу изражавати осјећања нпр. за бол, *aj!*, за одушевљење *ach!* итд. Неправи узвици према овим ауторима потичу из других дијелова говора, као што је то нпр. *choroba!*¹⁰. Међутим, у својој даљој анализи пољских и енглеских

узвика потврдили су тезе А. Вајнзберга да узвици са извјесним изузецима, нису универзални и да би се могли познавати у неком страном језику, морају се учити¹¹. Као заједничко узвицима оба језика пронашли су сљедеће: узвици су кратки, углавном моносилабичке изјаве које су у реченици на иницијалној позицији, ортографија им није фиксирана, и да могу бити позајмљени из других језика. Шјерацка и Хрицин затим наводе да интонација и контекст одређују њихово значење. Тако да по њима енглески узвик *oh!* има двадесет различитих значења, у зависности од тога како и гдје су изречени¹².

Пољска лингвисткиња А. Вјержбицка се такође бавила питањем универзалности узвика. Она истиче став С. Карчевскога, који је своје проучавање узвика започео цитатом Александра Диме:

- 10) "Ludzie wyrażają emocje za pomocą mimiki, gestów, szeptów, krzyków (okrzyków) i języka. Wykrzykniki właściwe, które nie są związane formalnie z innymi częściami mowy i są rozpoznawalne na podstawie właściwego im znaczenia, są tworem pośrednim pomiędzy krzykiem (okrzykiem), westchnieniem a wyrazem i mogą wyrażać najrozmaitsze uczucia, np. *ból aj!*, *zachwyt ach!*.
Wykrzykniki niewłaściwe pochodzą od innych części mowy, np. *choroba!* Wykrzykniki właściwe są najstarszą częścią języka, są spontaniczną reakcją i często wypowiedane są nieświadomie" (Sieradzka, Hrycyna 1996: 199).
- 11) "Analiza polskich i angielskich interiekcji potwierdza jednakże tezę Adama Weinsberga (1983: 15), że wykrzykniki (z wyjątkiem najprostszyc) nie mają zasięgu ogólnoludzkiego, lecz są właściwe poszczególnym językom. Według A. Weinsberga dla trafnego zrozumienia wykrzyknika trzeba – podobnie jak dla zrozumienia innych wyrazów – znać dany język" (Sieradzka, Hrycyna 1996: 199).
- 12) "Areas of commonality were found to exist between the interjections of both languages: they are short, mostly monosyllabic utterances which present in sentence initial position; their orthography is not always fixed; they can be borrowed from other languages. Of all the interjections surveyed, those expressing negative emotions or experiences significantly outnumber those connected with positive emotions or experiences significantly outnumber those connected with positive emotions or experiences.
Interjections, more often than not having many meanings, are delivered an explicit meaning via intonation and context. An interjection must often be uttered in order for the intended meaning to be accurately communicated. The English *oh!*, depending on how and where it is spoken, can have at least twenty different meanings, the appropriate Polish equivalents (*al!*, *ach!*, *aj!*, *au!*, *ha!*, *il!*, *och!*, as well as several others) being equally varied" (Sieradzka, Hrycyna 1996: 208).

„*Aha!* – узвикнуо је он на португалском“. Вјержбицка сматра да Карчевски тиме на комичан начин наглашава да су узвици елементи природног језика који се не мора учити. У вези с тим Карчевски такође истиче да такав став захтијева систематско истраживање узвика на сваком педљу земље. Вјержбицка се слаже са нужном потребом за систематским истраживањем језика, али сматра да и без тога напора увиђамо да се узвици разликују у језицима и да су далеко од тога да буду универзални и природни знаци који не требају да се уче. Они су према овој ауторки обиљежја индивидуалних култура. У тој тврдњи се Вјержбицка позива на Ростена, који наглашава да узвик може бити детерминатор идентитета као што је то случај са узвиком *йи* који је обиљежје жидовске нације. Интерјекције су према

Вјержбицкој базиране на конвенцијама аутентичних култура и не на неким законима природе или могу бити мјешавина ова два елемента. Ауторка затим наводи примјере узвика у енглеском, њемачком и пољском, који се изговарају онда када се дође у контакт са нечим што има ружан мирис. Тако се према овој ауторки за лош мирис у енглеском језику каже *Pooh*,¹³ у њемачком *Pfui*, и пољском језику *Fu*. Вјержбицка, дакле, не пориче њихове сличности, али истиче разлике, тако она закључује да узвици често показују маркантне сличности у језицима и културама, али се те сличности морају учити једнако као и разлике¹⁴.

Е. О. Ружички се такође бавила питањем универзалности узвика. Она узвике сматра лексемама које су са једне стране непосредна, у великој мјери природна, а

13) У вези са овим узвиком А. Вјержбицка наводи пасус из књиге *Body book* коју је написала *Claire Rayner*: “Smells travel in the air, and go into your nose when you breathe... your brain thanks about the smell... If it is a bad smell your brain makes you move your nose away from it. It tells you to wrinkle your nose, or cover it with your hand. It sometimes makes you try to blow away the air which has the bad smell in it. That’s why people say ‘Pooh!’ to bad smells. It’s a blowing-away sort of word” (Према: Wierzbicka 1992: 160).

14) «Serge Karcevski (1968: 196) starts his pioneering “Introduction à l’étude de l’interjection” with the following quote from a novel by Alexandre Dumas:

Aha! – s’écria-t-il en portugais.

‘Aha! – he exclaimed in Portuguese.’

Karcevski notes that this sentence has an unintentional humorous effect, and he attributes this effect to the fact that ‘one doesn’t doubt for a moment that we have to do here with ‘natural’ language, which doesn’t have to be learnt’. But in fact, Karcevski points out, ‘before one can legitimately assume that one should first engage in systematic investigations of the functioning of interjections in all the remotest corners of the Earth’.

The need for such systematic investigations is of course undeniable. But even without such investigations we know – as Karcevski was very well aware – that interjections differ considerably from language to language. In fact, far from being universal and ‘natural’ signs which don’t have to be learnt, interjections are often among the most characteristic peculiarities of individual cultures. Rosten (1968: 26) makes this point about the Yiddish interjection *nu*, which, he says, ‘is the word most frequently used (aside from ‘oy’ (another interjection) and the articles) in speaking Yiddish’. According to Rosten, ‘*Nu* is so very Yiddish an interjection that it has become the one word which can identify a Jew. In fact, it is sometimes used just that way, i.e. instead of asking, ‘Are you Jewish?’, one can say, ‘Nu?’ (The answer is likely to be ‘Nu-nu.’)

понекад чак несвјесна реакција на стварност, па у извјесном смислу имају право да изађу из фонолошких оквира датог језика, али са друге стране не може им се према овој ауторки негирати ни одређена конвенционалност (Orwińska-Ruziczka 1992: 18).

Српски лингвиста А. Белић, иако узвике не сматра правим ријечима, разликује традиционалне узвике од природних гласова који се јављају самоникло, изненада и спонтано, те представљају чисто рефлексивне звуке.¹⁵

О томе да се узвици морају уклопити у конвенционални језички систем симбола пише и хрватска ауторка Ђ. Чубранић. Она узвике сматра неком врстом крикова, а под појмом крик подразумева дио говора који је природни и биолошки израз човјека. Но како је према овој ауторки сваки језик ипак конвенционалан и узвици се морају уклопити у његов систем симбола. У писменом тј. службеном облику користе се графема дотичног језика, тако и узвик постаје конвенционалан. Она истиче да узвик у језичком

изразу, без обзира на то о којем је језику ријеч, указује на афективност израза. Према овој ауторки узвици су увијек више повезани са подручјем воље, а мање са интелектуалном страном говора. Осим споменуте конвенционалности с једне и афективности с друге стране, узвик има према овој ауторки особину универзалности, самосталности и неарбитрираности. Она такође сматра да је узвик симболички крик који је најсвојственији говору и тек у говору добија своју пуну вриједност и изражајност (Чубранић 1997: 215–216).

Да се узвици разликују од спонтаних рефлексивних звукова, пише и хрватски лингвиста Р. Симеон. Он истиче да међу врстама ријечи узвици заузимају посебно мјесто, јер су друге ријечи повезане с интелектуалном страном говора, а узвици с подручјем чувстава и воље, при чему оштро разграничава узвике као изразе афеката од нехотичних крикова. Ови су чисто рефлекторне реакције на различите осјете (обично болне) и не спадају у језик као средство комуникације, а узвици су средство намјерног преношења емоција

This suggests that interjections are based largely on culture-specific conventions, not on any universal 'laws of nature', or at least that some mixture of the two is usually involved'.

Ауторка даље наводи примјере узвика из различитих језика: "This sounds quite convincing, but it doesn't change the fact that speakers of languages other than English don't say *Poooh!* when confronted with a bed smell, although they might say something similar. For example, in German they say *Pfui!* and in Polish *Fu!* (See below, section 2.) Clearly, there are some similarities, but there are also differences. Generally speaking, interjections often show remarkable similarities across language and culture boundaries, but these similarities are unpredictable and have to be learnt just as much as the differences" (Wierzbicka 1992: 159–160).

- 15) У вези с тим А. Белић истиче следеће: «Разлика између наших узвика и случајних рефлексивних гласова само је у томе што су први, захваљујући језичкој традицији, везани за извесна стања као њихови стални знаци, док су рефлексивни звуци спонтани и сасвим индивидуални знаци те врсте. Само не треба да нас буни што у свим језицима имамо традиционалних, установљених узвика и случајних или спонтаних. Иако прве увршћујемо у ред језичких средстава или знакова, а друге не увршћујемо, ипак је њихова природа слична. Јер неодређеност значења која се под сваким узвиком крије чини их још недовољно развијеним за стављање у категорије речи» (Белић 1958: 79).

и припадају одређеном језику. Узвици су само симптоми (ознаке) неких емоционалних и вољних доживљаја; никад нису повезани с појмовима и нису називи (г. названія), тј. не изражавају појмове. Узвици нису рефлекторни поклици (појаве првог сигналног система, по И. П. Павлову); због тога се и разликују у разним језицима: њем. узвику *ai* одговара у данском *a-us*, у француском, у енглеском, у руском *o-o* (рф). У језику који у свом гласовном систему нема нпр. *й* може се срести узвик с *й* (ономатопејски), а узвици исто тако могу имати гласове који су поредани на начин неуобичајен за тај језик». Из наведених разлога неки лингвисти сматрају према овом аутору узвике елементима на граници језика, полулингвистичким елементима. Затим аутор истиче: „Од лингвистичких елемената у правом смислу ријечи узвик се разликује и по томе што може изражавати комплексну ситуацију, осјећај и сл. (попут реченице), а ипак се не може рашчланити на већи број мањих јединица од којих би свака за себе имала значење (узвик *ja!* може одговарати лингвистичком исказу: боли ме глава и сл., али је читав смислени комплекс боли ме глава изражен једном јединицом која се не може дијелити)“ (Симеон 1969: 698).

О томе да се узвици налазе на граници између језичких и нејезичких знакова, неартикулисаних крикова пише и пољска лингвисткиња Е. Сјатковска. Ауторка у вези с тим наводи следеће примјере експресивних узвика: *aa, ee, oo, uu, mm*. Они се према Сјатковској налазе на граници између језичких и нејезичких знакова, дакле неартикулисаних крикова, при чему је интонација једини индикатор значења у таквим случајевима. За то на-

води примјер *mm*; изречено са силазном интонацијом изражава несагласност, са повишеном интонацијом означава сагласност (Siatkowska 1985: 287).

Из наведеног можемо закључити да су узвици као језички феномен због свог неуобичајеног гласовног састава, одсуства флексије и синтаксичке изолованости слабо проучавани. Њихово проучавање је интензивовано у посљедњих тридесет година када је дискурс ушао у фокус истраживања. Узвици се најчешће посматрају на формалном, синтаксичком и семантичком нивоу. Када су у питању радови лингвиста XX и XXI вијека који се тичу фонетских обиљежја узвика, којим смо се бавили у овом раду, онда се они углавном фокусирају на неуобичајеном гласовном саставу узвика (Ameka 1992: 105,112; Jespersen 1922: 415; Галкина-Федорук 1957: 395; Шаранов 2002: 235), на њиховом гласовном симболизму (који је нарочито изражен код ономатопејских узвика) (Ameka 1992: 112; Wierzbicka 1992: 178; Darwin 1955: 257–258) и посматрају се као остаци прелингвистичког кода, универзални природни знаци који се не морају учити (зато излазе из фонолошких оквира датог језика) (Karcevski 1968: 196). Истиче се такође да се узвици разликују од спонтаних рефлексивних звукова и да се морају уклопити у конвенционални језички систем симбола (Jespersen 1922: 415; Sieradzka, Нгусуна 1996: 199; Wierzbicka 1992: 160; Orwińska-Ruziczka 1992: 18; Белић 1958: 79; Чубранић 1997: 215–216; Симеон 1969: 698; Siatkowska 1985: 291), те да се налазе на граници између језичких и нејезичких знакова, неартикулисаних крикова (индикатор значења у таквим случајевима је интонација) (Siatkowska 1985: 287).

summary

Σ Linguists on Interjections

In the last thirty years interjections have become the subject of many studies, as discourse became the focus of research and the language periphery attracted the attention of different linguistic disciplines. However, even though numerous, these studies have not been systematic. Nowadays the investigation of interjections is characterized by various approaches, which also bring out different problems related to this part of speech. In this paper we have presented an overview of the study of interjections including the investigations of 19th and 20th century linguists, focusing on those dealing with their phonetic features. We came to the conclusion that the linguistic studies of this period are mainly focused on the unusual sound composition of interjections and their sound symbolism. They are regarded as remnants of the pre-linguistic code, universal natural signs which do not have to be learned, prompting the linguists to ask the following questions: do interjections differ from spontaneous reflexive sounds, are they on the boundary between linguistic and non-linguistic, or linguistic and inarticulate signs, and do they have to be accommodated within the conventional system of language symbols?

407

Литература

- Белић 1958: **Белић, Александар**. *О језичкој природи и језичком развоју*. – Београд. – 183 с.
- Чаркић 2009: **Чаркић, Алма**. *Грамађичари о узвицима*. – У: *Стил*. – Београд. – Књ. VIII. – С. 279–290.
- Чубранић 1997: **Чубранић, Ђурђица**. *Узвици као врста ријечи у хрватском и јолјском језику*. – У: *Први хрватски славистички конгрес, Зборник радова*. – Загреб. – Књ. I. – С. 215–218.
- Симеон 1969: **Симеон, Рикард**. *Енциклопедијски рјечник лингвистичких назива*. – Књ. I–II. – Загреб. – 1936 с.
- Галина-Федорук, Горшкова, Шанский 1957: **Галина-Федорук Е. М., Горшкова К. В., Шанский Н.** *Современный русский язык*. – Москва.
- Шаранов 2002: **Шаранов И. А.** *Толкование эмоциональных междомети как знаков восприятия*. – *Russian Linguistics*. Т. 26, № 2, Kluwer Academic Publishers. – с. 235–254.
- Амека 1992: **Амека, Felix**. *Interjections: The universal yet neglected part of speech*. – In: *Journal of Pragmatics* 18. – North-Holland. – S. 101–118.
- Darwin 1988: **Darwin Charles**. *О wyrazie uczuć u człowieka i zwierząt*. – Warszawa. – 470 s.
- Jespersen 1922: **Jespersen, Otto**. *Language. Its nature, development and origin*. – London. – 448 s.
- Orwińska-Ruziczka 1992: **Orwińska-Ruziczka, Ewa**. *Funkcje językowe interiekcji w świetle materiału słowackiego i polskiego*. – Krakow. – 145 s.
- Siatkowska 1985: **Siatkowska, Ewa**. *Z morfologii tzw. wyrazów amorficznych w języku polskim, czeskim i słowackim*. – In: *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* 23. – Warszawa. – S. 285–293.
- Sieradzka, Hrycyna 1996: **Sieradzka, Bożena, Hrycyna, William**. *O semantyce polskich i angielskich wykrzykników właściwych i wyrażających emocje*. – Krakow. – S. 198–208.
- Wierzbicka 1992: **Wierzbicka, Anna**. *The semantics of interjection*. – In: *Journal of Pragmatics* 18. – S. 159–192.